

דף קמט.

עין משפט א.

ח"מ סימן רנג פ"ב

עין בסעיף הקודם

עין משפט ב.ג.

ח"מ סימן רנ פ"ג

עין לעיל קמח: עין משפט

עין משפט ד.

ח"מ סימן רנו פ"א

א. גר שיש לו בן שאין הורתו בקדושה^ר, כיון שאינו יורשו כך אינו יכול לתת לו נכסיו במתנת שכיב מרע בין בכולן בין במקצתן, שלשון ירושה או מתנה לגבי יורש אחד הם, ואם נאמר שהבן הזה קנה נמצא שהוא יורש את אביו. אבל גר שנתן במתנה לגר אחר^ש קנה.

* וי"א דגר אינו יכול ליתן לשום אדם נכסיו במתנת שכיב מרע^ה כי אם בדרך הודאה^א וכן עיקר.

* הגם שמתנת שכיב מרע של גר אינו כלום י"א דמ"מ מצוה לקיים דברי המת^ב, ויש חולקין.

* שתוקי^ג יש לו דין גר לענין מתנת שכיב מרע, וכיון שישנה מחלוקת

ר. רמב"ם פ"ט מזכיה הלכה ז' והוא מב"ב קמ"ט ע"א מעובדא דאיסור גיורא. ומשמע אפי' לידתן בקדושה אינו יורשו.

ודוקא במתנת שכ"מ אינו יכול לתת כיון שאינה אלא לאחר גמר מיתה וכירושה היא. ואפי' שגם בנו התגייר איתו אינו יורשו. כמבואר בסי' רפ"ג. ואם היו לו בנים שהורתן בקדושה ונתן הגר במתנה לגר אחר במתנת שכ"מ קנה. ש"ך ס"ק א'.

ש. וכ"ש לישראל אחר, ונקט גר לאקופי לגוי שאין מתנתו מתנה וכמ"ש המחבר בסעיף ג'. סמ"ע ס"ק ג'.

ת. הרא"ש ב"ב פ"ט סי' כ"ה, והראב"ד בהשגות שם.

א. שהולכין אחר הודאת פיו, והוא שאין לומר שלא להשביע עצמו. סמ"ע ס"ק ד'.

ב. והוא שנתנו מעכשיו ביד שלישי לשם זה כמבואר בסי' רנ"ב בסעיף ב'. סמ"ע ס"ק ה'.

ג. מתרומת הדשן סי' שנ"ב, שנתן לאמו שאינה ראויה ליורשו. ע"ש.

הפוסקים ^ד המוציא מחבירו עליו הראיה, ואם שנים מוחזקין חולקין.

ח"מ סימן ערה סעיף א

א. גר שמת ולא הניח בן שהורתו ^ה ולידתו בקדושה אע"פ שיש לו בנים שהורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה כל נכסיו הפקר וכל הקודם זכה בהם ^ו.

ח"מ סימן רפג סעיף א

א. הגוי יורש את אביו דבר תורה ^ז. והגר אינו יורש את אביו הגוי אלא מדבריהם שתיקנו שיירשנו כשהיה שמא יחזור לסורו ^ח. ותנאי מועיל בירושה זו ^ט הואיל ואין הגוי אבי הגר מחוייב לעמוד בתקנת חכמים.

ח"מ סימן רנו סעיף א

עין משפט ה.

עיי' לעיל עין משפט ד

ד. פי' הסמ"ע דכוונתו למחלוקת הרמב"ם והרא"ש בריש הסעיף אם יכול הגר לתת לאדם אחר שאינו ראוי ליורשו, אבל הש"ך בס"ק ג' כתב דבזה כבר הכריע הרמ"א כהרא"ש וא"כ מחלוקת הפוסקים היינו בענין אם ישנה מצוה לקיים דברי המת בגר וכהעיר שוש"ע.

ה. רמב"ם פ"א מזכיה הלכה ו'. וכ"כ ה"ה שם מעובדא דאיסור גיורא, בכ"ב קמ"ט ע"א ורב מרי בריה לידתו בקדושה הוה ע"ש.

ו. בהגהות מרדכי בכתובות סי' רצח כתב בדין עבד כנעני שמת בלא צוואה, וכל אשר לו היה פקדון ביד אחד, והנפקד לא רצה לזכות בו ובאו אחרים לגבות מזה חובם, ופסק שהדין עמהם וגובין חובם בשבועה והשאר להקדש. סמ"ע ס"ק א'.

ז. מקידושין י"ז ע"ב ונלמד מפסוק "כי לבני לוט נתתי את ער ירושה".

ח. ממשנה י' פ"ו דדמאי, דגר כקטן שנולד דמי.

ט. פירוש שיכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו ולעקור הנחלה, ואפי' גוי לבנו הגוי שיורשו מן התורה יכול להתנות ולהפקיע הנחלה שהכתוב הוא רק לבני ישראל "והיתה להם חוקת עולם" כך העלה בפעמוני זהב. וגוי וגר שירשו אביהן, יכול הגר לומר לאחיו הגוי תיטול אתה ע"ז ויין נסך, ואני המעות, אבל אם כבר באו לרשותו אסור, והטעם כל זמן זמן שלא באו לרשותו מותר הגם שירש מיד כמות אביו, צ"ל כיון שאינו יורשו מן התורה, לא נחשב כאילו הוא ברשותו של הגר משום כך יכול להתנות כך ולא אומרים שהגר נהנה מע"ז. סמ"ע ס"ק ד'.

עין משפט ו.

ח"מ סימן רג סעיף א

א. כל המטלטלין קונין זה את זה בחליפין^י וכ"ש אם אין המקנה מקפיד לידע^ב שווי החפץ שנוטל בחליפין כגון סודר^ל זהו קנין גמור שמועיל בין לקרקע בין למטלטלין.

* חוץ משטרות^מ.

ב. בעלי חיים ופירות^נ אע"פ שאין קונים בהם נקנים בחליפין, חוץ ממטבע^ס שאינו נקנה בחליפין ולא קונה.

ג. דבר שאין בו ממש^ע אינו נקנה בחליפין, כגון שקנו ממנו שילך עם פלוני למקום פלוני, או שיחלקו חצר ביניהם וכיוצא, שהם קנין דברים ואין לקנין על מה לחול.

* טובת הנאה אינה ממוך^פ לענין שיקנה בחליפין.

י. ממשנה בב"מ מ"ד ע"א ורמב"ם פ"ה ממכירה הלכה א'. וילפינן "לקיים כל דבר שלף איש נעלו" (רות ד'-ז'). ומכאן בעינן כלי דומיא דנעל אבל להיות נקנה בחליפין מרבין אפי' פירות מדכתיב "לקיים כל דבר". סמ"ע ס"ק א'.
ואחרי שנקנה החפץ בקנין חליפין ונשאר בבית המוכר, אינו עליו אפי' שומר חנם, כך העלה בפעמוני זהב.

כ. פי' ואח"כ נותן לו דמי החפץ, דאם זהו תשלום החפץ ודאי שקנה אפי' בלא חליפין מתורת דמים כדין היו מעות בידו בלא מנין בריש קצ"ט. סמ"ע ס"ק ב' ועיין בט"ז מש"כ עליו. והביאורים בס"ק א' תמה דכל שנותן מטלטלין בתורת דמים לא קנה ע"ש.

ל. מרב נחמן שם בדף מ"ז ע"א.

מ. ממיימוני פ"ה ממכירה אות ז'. וד"מ.

נ. כל דבר שאינו כלי ואינו בעל חי נכלל בשם פירי. ודוקא בתורת קנין סודר אין קנין בפירי, אבל בחליפין שוה בשוה הוא מחלוקת הפוסקים. סמ"ע ס"ק ג'-ה'.

ס. משום דעיקר הסמיכות דעת של המקנה והקונה כשעושים במטבע הוא על הצורה, וזה עשוי להתבטל ע"י המלך שפוסלה והוי כאותיות שאינן קונין ומקנין. סמ"ע ס"ק ד'.

ע. מב"ב ג' ע"א קנין דברים הוא לגבי חלוקת חצר וה"ה לכל כיוצא בזה. ורמב"ם סוף פ"ה ממכירה.

פ. והש"ך חולק דסתמא דסוגיא בקידושין כ"ז ע"א מוכח דטובת הנאה נקנית בחליפין, ועיין בביאורים ישוב לקושיתו. ועיין בסי' ל"ז סעיף ט' ובסי' פ"ז סעיף ל"ה. ולקמן בסי' רמ"ה האומר אתן דבר פלוני אם זה קנין דברים.

* מי שקנו ממנו שיעשה שטר מחילה לחבירו * הוי קנין דברים, שזה אינו אלא סילוק בעלמא, אבל אם קנו ממנו להחזיר לחבירו כל זכויותיו שיש לו עליו לא הוי קנין דברים.

א ד. היה לאחד פרה ולשני חמור והעריכו אותם כמה שוה כל אחד והסכימו להחליפם זה בזה כיון שמשך בעל הפרה את החמור, נקנית פרתו לבעל החמור בכל מקום שהיא, ואין אחד מהם יכול לחזור בו.

* י"א דאם העריכו זה כנגד זה קונים אפי' בפירות ק, ויש חולקין.

עין משפט ז. חו"מ סימן רנ פעיף ג.

ג ה. שכיב מרע שהודה ר על נכסיו שהם של פלוני אפי' עמד אינו יכול לחזור בו.

* שכיב מרע שאמר רוצה אני שיהיו מטלטלי לשמעון, הרי זה לשון מתנה. אבל אמר מטלטלין אלו לשמעון או יש לשמעון בידי, זה לשון הודאה ש.

ג ו. הקדיש כל נכסיו ולא שייר כלום או הפקירם או חלקם לעניים, אם

ז. רשב"א ח"א סי' אלף ל"ג. וה"ה אם קנה מידו שימחול לחבירו הוי קנין דברים, ודלא כהסמ"ע בסי' י"ב ס"ק כ' שכתב שאם קנה מידו שימחול הוי קנין גמור ט"ז.

ק. ה"ה בלא העריכו והחליפו בלא שומא זה כנגד זה, ולא דוקא שמשך האחד אלא אפי' קנה באחד משאר הקנינים כגון שהחליפו שור בפרה, והקנה את השור לבעל הפרה בקנין סודר או אגב קרקע, הרי נקנית הפרה לבעל השור. ודעה זו ששוה בשוה בפירי מהני חליפין זו דעת התוס' בב"מ מ"ז ד"ה גאולה, ורמב"ם במכירה פ"ה הלכה א'. והי"א היא דעת היש מפרשים שהביא המ"מ שם, והשו"ע ס"ל כדעת ר"ת דשוה בשוה קונה, והוא מסעיף ג' לגבי לשונות של זהב שקונים זה את זה. ועיין בביאורים ס"ק ג' טעם היש חולקין.

ר. רמב"ם פ"ט מזכיה הלכה ט' מב"ב קמ"ט ע"ב, בעיא דלא איפשטא, וכתב הרמב"ם שם שאמר ג"כ תנוהו לו, דאם לא כן שמא שלא להשביע את בניו אמר כן, ואפי' תבעו א"צ לומר על ההודאה שמודה לו "אתם עדי", שאין אדם משטה בשעת מיתה, ואפי' לא אמר תנו נותנים באמר אתם עדי כיון שתבעו והודה לו. נתיבות ס"ק ה'.

והתוס' בד"ה שכיב מרע שם כתבו שהבעיא בגמ' היתה כשהודה בדבר שאנו מוחזקים שהוא של השכיב מרע, ופשטא הגמ' דקני לגמרי וכך פירש הר"ח והרא"ש שם.

ש. ב"י בשם הרשב"א ח"ג סי' ס"ז.

עמד נתבטל הכל כדין נותן מתנה ^ה ולא כהודאה.

* אפי' תפסו העניים מוצאים מהם ^א ודלא כהחולקים.

ג ז. מכר נכסיו כשהיה שכיב מרע אם מקצתם מכר הרי ממכרו קיים
כאדם בריא ^ב, ואם כולם מכר, אם הכסף בעצמו קיים ^ג אם עמד
חוזר, אבל אם כבר הוציא הכסף אינו יכול לחזור.

ח"מ סימן רנה סעיף ב

ב ב. שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי, אם אמר תנו נותנים, לא אמר
תנו אין נותנים שמא לא אמר כן אלא שלא להשביע את יורשיו ^ד.
וע"כ אם אמר זה דרך הודאה ^ה ולא היה שם חשש הערמה ^ו נותנים
אע"פ שלא אמר תנו.

ה"ה אם הודה בכתב ידו ^ז שכל נכסיו הם של פלוני הוי הודאה ואין

ת. ב"ב קמ"ח ע"ב בתיקו, וע"כ אם עמד חוזר שאין מוצאין מידו אלא בראיה ברורה.
ה"ה פ"ט הלכה י"ט.

והספק אם לא היה בדעתו להקנותו רק אחר מיתה או שהיתה דעתו להקדישו מיד שע"ז
ה' ישלח לו רפואה שלמה. סמ"ע ס"ק ט'.
א. מריב"ש סי' ק"ס.

ודין ההקדש כדין מתנה שיכול לחזור בו גם בחוליו. אבל בביאורים ס"ק ו' הביא הרבה
שחולקין על דין זה שאינו יכול לחזור. סמ"ע ס"ק י"א.

ב. ב"ב קמ"ט ע"א. והוא כשמכרם לו באחד מדרכי הקניה. סמ"ע ס"ק י"ב.
ואפי' מכר כולם צריך קנין. נתיבות ס"ק ח'.

ג. והטעם דכשהמעות הם בעין הרי זה כמי שמכר חצירו ופירש על דעת לקנות חיטים
מכרו, וכשהם עדיין בידו ומחזיק בהם כדי שיחזור בו אם יעמוד, ואע"פ שלא התנה
ממש, אם לא הוצרך לחיטים חוזר כמו בסי' ר"ז סעיף ג'. באר הגולה ס"ק ט'. וסמ"ע ס"ק
י"ג.

וכתב בביאורים ס"ק ז' דצריך שיחזור בו בפירוש אחרי שעמד מחוליו ולא מספיק במה
שעמד מחוליו.

ועוד כתב דאם חזר בחוליו ומת אח"כ מחוליו לא הוי חזרה.

ד. מב"ב קע"ד ע"ב מימרא דשמואל. דאם אמר תנו אין חשש שאמר כן שלא להשביע
בניו. סמ"ע ס"ק ב'.

ה. כך דעת הרמב"ם בפ"י מזכיה הלכה ג'. דמהני דרך הודאה אפי' בלא שאמר אתם עדי
כשאומר כך בפני המקבל כדמוכח בסי' פ"א סעיף י"ד. סמ"ע ס"ק ג'. והש"ך בס"ק ג'
חולק וס"ל דאפי' אמר שלא בפני המקבל הוי הודאה.

ו. כגון שהודה בפני הבעל דבר או שלא היו לו יורשים. כ"מ שם.

ז. אפי' שלא הגיע הכתב יד ליד המקבל. סמ"ע ס"ק ה'.

אומרים בזה שאדם עשה כן שלא להשביע עצמו ^ה.

דף קמט:

הו"מ סימן רנ סעיף ד

עין משפט א.ב.

ד. ח. אם השכיב מרע שייר דבר שלא נתן דינו כמתנת בריא ^ט שאינה נקנית אלא בקנין.

* ה"ה משיכה או מסירה או הגבהה כל אחד לפני קנינו בין קרקע או מטלטלין.

ד. ט. בשייר ועשה קנין, אם עמד אינו יכול לחזור, והשיור בכל שהוא ^י בין קרקע בין מטלטלין.

* וי"א דבעינן שיור כדי פרנסתו ^כ.

יו"ד סימן רמז סעיף נו

עין משפט ג.

נו. סו. הכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות שהוא בכלל הנכסים, וקונה עצמו בכלל הנכסים, אבל אם שייר האדון מקצת הנכסים ^ל בין בקרקע בין במטלטלין בין פירש השיור בין לא פירש, בין היו לו נכסים

ה. דעד כדי כך לא עושה האדם כדי שלא להשביע את עצמו. מתשובת הרא"ש כלל ס"ה-א'.

ט. ממשנה ב"ב קמ"ו ע"ב, ומסקנת הגמ' שם בקנ"א.

דבלא שייר כלום יש אומדנא שלא גמר להקנותו עד לאחר מיתה, שחזקה שאין אדם נותן כל מה שיש לו לאחרים והוא ישאל על הפתחים. סמ"ע ס"ק י"ד.

י. דלפעמים יכול להשתכר מכל שהוא בריוח גדול, כמ"ש בסי' ס"ב סעיף א', שמעיסתו קימץ ואז אין אומדנא. סמ"ע ס"ק ט"ז.

כ. טור בשם הרא"ש פ"ט סי' כ"ו ובתשובה כלל ע"ח סי' ג'. והיינו כדי שיהיה יכול להתפרנס מהריוח או מהפירות קרקע שהשאיר, ואם השיור הוא קרקע שצריך עזרת בני ביתו לסייע בעבודת הקרקע צריך השיור להיות מספיק גם לפרנסת בני ביתו ג"כ. אבל אם השיור הוא דבר שא"צ מלאכה רק לעצמו, א"צ השיור אלא לפרנסת עצמו מהריוח. סמ"ע ס"ק י"ז.

ל. דלאו כרות גיטא הוא, דיש שיור בדיבור.

אחרים חוץ מאלו בין לא היו לו, ואפי' כתב לו עצמך וכל נכסיי קנויים
לך חוץ מדבר פלוני מ', לא יצא לחירות ולא קנה הנכסים.

מ. ודעת התוס' והרא"ש דבכה"ג יצא לחירות, ועיין בש"ך ס"ק ס"ח.